

Leo Trotskij: Balkanfrågan

[Ur *The Balkan Wars 1912-13*, New York: Pathfinder Press 1991, s 3-27. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Den turkiska revolutionen och proletariatets uppgifter

I

Den ryska revolutionen [1905] har givit ekon på platser långt utanför Rysslands gränser. I Väst-europa har den orsakat ett stormigt uppsving för den proletära rörelsen. Samtidigt har den dragit in folken i Asien i det politiska livet. I Persien, som gränsar till Kaukasien* och direkt påverkas av händelserna där, har det inletts en revolutionär kamp som med varierande framgång redan har varat i mer än två år.¹ I Kina, Indien, överallt, reser sig massorna mot sina egna tyranner och mot de

* Varje tänkande arbetare borde uppmärksamt följa den revolutionära kampen i hela världen. För att göra det måste man framförallt med hjälp av kartor bekanta sig med läget i stater och länder. Organisationer borde i detta avseende hjälpa till genom att tillhandahålla de instruktioner som behövs. - L.T.

[Kaukasien, eller Kaukasus, är regionen mellan Svarta havet och Kaspiska havet. Den korsas av Kaukasusbergen och gränsar till Turkiet och Iran (Persien). I det nuvarande Sovjetunionen är norra Kaukasien en del av den Ryska sovjetiska förbundsrepubliken, medan södra delarna, Transkaukasien, omfattar Georgiska socialistiska sovjet-republiken, Azerbajdzjans SSR och Armeniska SSR – engelska redaktörens not.]

1 I Persien, som nu heter Iran, fick uppsvinget 1905 och 1906 en verklig masskaraktär. Men oppositionen mot regimen härrörde från slutet på 1800-talet, då alla klasser blev förbittrade över shahens lättsinniga överlämnande av landets finanser och resurser till brittiska och ryska kapitalister. Han gav dessa koncessionshavare monopol och rättigheter inom tobaksförsäljning, telegraflinjer, fiske, skogsbruk, ädelstensgruvor, etc. 1879 organiserades dessutom en persisk kosackbrigad under befäl av en rysk officer, och en rysk general utsågs till "rådgivare" till tronarvingen. Det var under denna period som britterna tog över landets rika oljetillgångar och kontrollen över hela Persiska vikens kust. Denna plundring av landets rikedomar ledde till protester, inte bara från den unga persiska borgarklassen utan också från feodala och byråkratiska skikt och från prästerskapet.

Japans seger över Ryssland 1905 krossade de ryska generalernas skenbara oövervinnlighet i persernas ögon, och den ryska revolutionen samma år gav ett handlingsmönster åt den persiska nationella rörelsen. I den ryska olje-hamnen Baku vid Kaspiska havet fanns tusentals persiska arbetare liksom persiska politiska emigranter, som genomtyrades av den utvecklade revolutionära ideologi som svepte över Ryssland. De tryckte tillkännagivanden och köpte vapen och återvände till Persien. Revolutionens första gnistor ägde rum i Teheran när ett stort antal stadsinvånare inledde *basts* – sittedemonstrationer i moskéer och utländska ambassader och sådana ställen, där de repressiva styrkorna tvekade att angripa dem. Oroligheter och *basts* följde på varandra och nådde en höjdpunkt i augusti 1906 när hela byar deltog i *basts* och de mest inflytelserika prästerna (*mujahid*) och tusentals stadsinvånare lämnade huvudstaden för en *bast* i staden Qum. Ett *Majlis* (parlament) sammankallades i oktober 1906, och det genomförde många progressiva reformer, och tvingade i september 1907 den nye shahen, Mohammed Ali, att skriva under "ett tillägg till grundlagen" som i grund och botten var en konstitution.

Men shahen kände sig inom kort stark nog för att med utländsk hjälp inleda en motoffensiv. Den turkiske sultanen Abdul Hamid hjälpte till genom att låta sina trupper ockupera Persiens azerbajdzjanska provins. Den ryska tsarismen kunde, nu när revolution på dess territorium hade kvästs, också stöda shahen. Och Storbritannien, som av konkurrensskäl hade gynnat konstitutionalisterna, slöt 1907 en överenskommelse med Ryssland om att dela upp Persien i inflytelsesfärer, och började, åtminstone officiellt, stöda shahen. Den reaktionära trenden kulminerade 1908 med en kupp under ledning av överste Lyachov, de persiska kosackernas ryska befälhavare, som bombarderade *Majlis*, skingrade dess deputerade och *mujahider* och hängde de "farligaste". Lyachov utsågs till militär-guvernör över Teheran med diktatorsbefogenheter.

Under det efterföljande inbördeskriget återerövrade konstitutionalisterna Teheran i augusti 1909, och shahen sökte sin tillflykt till den ryska ambassaden och så småningom i Ryssland. *Majlis* satte hans son, Ahmed Mirza, på tronen. Men koalitionen mellan de styrkor som utgjorde den konstitutionalistiska rörelsen föll snabbt sönder. Adeln och prästerna ansåg att revolutionen var färdig i och med att deras styre och privilegier hade återupprättats, medan städernas handelsmän och hantverkare ville gå vidare.

europiska plundrarna (kapitalister, missionärer, etc.) som inte bara suger ut det europeiska proletariatet utan också plundrar folken i Asien. Det senaste ekot från den ryska revolutionen är den revolution som ägde rum i Turkiet i somras.

Turkiet ligger på Balkanhalvön i Europas sydöstra hörn. Sedan evinnerliga tider har detta land varit typexempel på stagnation, livlöshet och despoti. Sultanen i Konstantinopel var ingalunda underlägsen sin bror i St Petersburg, och överträffade honom på många sätt. Folk av en annan ras eller religion (slaver, armenier, greker) underkastades djävulska förföljelser. Men sultanens eget folk – de muslimska turkarna – levde inte heller lyckligt. Bönderna förslavades under ämbetsmän och godsägare och var fattiga, okunniga och offer för vidskepelse. Det fanns inte många skolor. Upprättandet av fabriker hindrades på alla möjliga sätt av sultanens regering, eftersom den var rädd för att det skulle utvecklas ett proletariat. Det fanns spioner överallt. Den förskingring och det slöseri som sultanens byråkrati (precis som tsarens) hängav sig åt var gränslöst. Allt detta ledde till att staten var fullkomligt förfallen. De europeiska ländernas kapitalistiska regeringar samlades runt den som hungriga hundar, och alla försökte de bita av en bit åt sig själv. Och sultanen Abdul Hamid fortsatte att dra på sig skulder, och återbetalningen av dem sög blodet ur hans undersåtar. Folkets missnöje hade ökat under lång tid, och under inverkan av händelserna i Ryssland och Persien har de nu brutit ut öppet.

I Ryssland var det proletariatet som trädde fram som främsta förkämpe för revolutionen. Men, som jag redan har nämnt, existerade industrin i Turkiet bara i outvecklad form, så proletariatet är litet till antalet och svagt. Den turkiska intelligentsians mest bildade delar, såsom lärare, ingenjörer och så vidare, hittar inte mycket utrymme för sina talanger i skolor eller fabriker och har därför blivit officerare. Många av dem har studerat i västeuropeiska länder och blivit bekanta med regimen som finns där – bara för att när de återvänder hem stöta på de turkiska soldaternas okunnighet och fattigdom och statens usla villkor. Det har fyllt dem med bitterhet, varför officerskåren har blivit brännpunkt för missnöje och upproriskhet.

När revolten bröt ut i juli i år [1908], stod sultanen nästan omedelbart praktiskt taget utan någon armé. Förband efter förband gick över till revolutionens sida. De okunniga soldaterna förstod visserligen inte rörelsens mål, men missnöjet med deras villkor fick dem att följa sina officerare, som kategoriskt krävde en konstitution och annars hotade att störta sultanen. Det återstod inget annat för Abdul Hamid än att ta till eftergifter: han ”beviljade” en konstitution (sultaner ”beviljar” alltid saker när de har kniven mot strupen), gav en regering av liberaler makten och vidtog åtgärder för att hålla val till ett parlament.

Omedelbart väcktes landet till liv. En oändlig rad möten inleddes. Många nya tidningar dök upp. Turkiets unga proletariat vaknade som efter en åskknall. Strejker bröt ut. Arbetarorganisationer uppstod. I Smyrna började man ge ut den första socialistiska tidningen.

När jag skriver dessa rader har det turkiska parlamentet sammanträtt, med en majoritet av ung-turkiska reformivrare. Den närmaste framtiden kommer att visa vilket öde denna turkiska ”Duma”

I slutet av 1911 kände Storbritannien och Ryssland att de kunde tvinga på den persiska regeringen utländska ”rådgivare” som de hade valt ut. Först vägrade *Majlis*, men efter att ryska trupper hade trängt in i landet kapitulerade det. Därefter upplöstes *Majlis* i två år, möten förbjöds i hela landet, och de flesta tidningar stängdes. Persien blev kvar i den brittiska och ryska imperialismens bojor fram till 1917.

kommer att möta.*

II

De kapitalistiska staterna slet den gamla tidens hjälplösa Turkiet i stycken. Österrike kapade för 30 år sedan åt sig två provinser från Turkiet – Bosnien och Hercegovina, som huvudsakligen befolkas av serber. Med diplomaternas tjuvjargong kallas denna plundring för en ”ockupation”, det vill säga en sorts tillfälligt övertagande av ifrågavarande provinser. Men Österrike har varit i obehindrad besittning av dem i tre decennier.

När Turkiet skakade av sig sultanens diktatur och folket själv tog hand om landets angelägenheter blev de europeiska hajarna oroliga. Turkarnas stat var starkare och de kanske skulle kräva att få tillbaka något. Österrike skyndade sig att förkunna att hennes ockupation var en ”annektering” – ett definitivt övertagande av det berörda territoriet. I grund och botten förändrade det ingenting eftersom Bosnien och Hercegovina ändå befann sig i österrikiska händer. Icke desto mindre protesterade turkarna och krävde kompensation. Det pågår för närvarande förhandlingar mellan de turkiska och österrikiska regeringarna om denna fråga.

Men det som är av intresse för oss nu är i och för sig inte dessa förhandlingar, utan det tumult som den österrikiska annekteringen orsakade bland Rysslands borgerliga partier, med kadeterna i spetsen. ”Bosnien bebos av serber, och serberna är slaver och därmed våra bröder. Därför måste den ryska regeringen omedelbart vidta mått och steg för att befria Bosnien från den österrikiska fångenskapen!” Detta ylande frammanar kadeterna överallt, i tidningar och på möten.

Vi socialdemokrater måste bestämt gå mot denna absurda och skadliga agitation. Tänk efter – liberalerna förslår att tsarens regering ska befria slaverna på Balkanhalvön. Men finns det inte slaver på närmare håll som behöver befrias från det tsaristiska styret? Polackerna är också ”slaver”. Och deras situation under enväldets hül är ojämförligt mycket värre än serbernas situation under Österrike.

Polacker och ukrainare, vitryssar och judar, armenier och georgier, slaver och icke-slaver – alla vadar vi upp till knäna i blod som varje dag spills av det tsaristiska gänget. Och liberalerna uppmanar denna regering, den skyldigaste av dem alla, att befria serberna från Österrikes grepp. Varför? Så att tsaren kan ta dem i sitt eget, ännu smutsigare och blodigare grepp!

Det ryska proletariatet kan inte uppmana Romanov att kämpa mot Österrike, ty Österrike är inte vår fiende och Romanov är inte vår vän.² Precis som det serbiska folket har vi en verklig och tillförlitlig allierad i Österrike, nämligen det österrikiska proletariatet, som för en kamp på liv och död mot sin egen regering. För vår del får vi inte stärka den tsaristiska regeringen för att kämpa mot Österrike, vi får inte förse den med fler rekryter, får inte rösta på dess budget och lån, som kadetförrädarna gör i Duman, utan vi måste tvärtom försvaga den på alla sätt tills vi kan utdela den slutgiltiga dödsstöten.

Det ryska enväldet är svuren fiende till fria folk över hela världen. För inte så länge sedan upplöste den tsaristiske överste Lyachov personligen det persiska Majlis (parlamentet), och vid första bästa

* Duman var en lagstiftande församling som inrättades i det tsaristiska Ryssland som ett resultat av 1905 års revolution.

2 Trotskij syftar på tsar Nikolaus II:s efternamn (Romanov). Romanov var den familj som hade den tsaristiska dynastins makt mellan 1613 och 1917.

gynnsamma tillfälle kommer den tsaristiska regeringen tveklöst att försöka slå mot det nya Turkiet.

Det är därför vår kamp mot tsarismen är av världsomfattande betydelse. Vi kommer att göra Bosniens serber, såväl som förtryckta folk i allmänhet, den bästa tjänsten när vi slår kronan från Nikolaus II:s huvud. Vi kan inte ge de tsaristiska bajonetterna något som helst stöd – bajonetter som är nersmetade med vårt eget blod!

Pravda nr 2
17 (30) december 1908

Det nya Turkiet

Ungturkarna står på höjdpunkten av sitt inflytande. De har majoritet i parlamentet. Presidenten är ungturk. Sultanen håller outtröttligt de tidigare rebellerna i sin famn. Den europeiska diplomatin är beredda att krama dem till döds... Har det gått många år sedan den dag då Ahmed Riza, en emigrant som bodde i Paris och redigerade en underjordisk tidning, vädjade till den Första fredskonferensen i Haag att försvara det turkiska folket från Konstantinopels ohämmade tyranni?³ Han visades bryskt på dörren. Inte en enda diplomat var benägen att lyssna på honom. Den nederländska regeringen hotade att utvisa honom från landet som en ”bråkig utlänning”. Han knackade förgäves på hos inflytelserika parlamentariker: de ville inte ta emot honom. Bara socialisten Van Kol gav honom stöd och sammankallade ett möte under sitt ordförandeskap, där Ahmed Riza vädjade om publikens medkänsla. Men nu skyndar sig de europeiska regeringarnas inofficiella organ att lugna det turkiska parlamentet att han är i åtnjutande av de europeiska ministärernas välförtjänta sympati... Bülow tvekar inte att i riksdagen betyga den högaktning han känner för de turkiska officerare som är den revolutionära statskuppens hjältar. (”Vi ska komma ihåg det ni har sagt, herr rikskansler!” skrev Parvus i samband med detta tal.)⁴

Seger är det effektivaste argumentet av alla, och framgång den mest övertygande rekommendationen. Men vilken är hemligheten bakom seger och vad är nyckeln till denna häpnadsväckande framgång?

Om detta ämne har *Retj* skrivit, och förebrått vänstern: i Turkiet gick de olika klasserna ut i strid och behöll samma hierarki mellan sig som den i landets ekonomiska liv. De ekonomiskt dominerande klasserna behöll sitt herravälde över massorna under revolutionen – härav följde segern.

Och i sin tur uppmanar *Novoje Vremja* med moraliserande hyckleri kadeterna att lägga märke till att ungturkarna till skillnad från Rysslands dogmatiska liberaler höll hårt i den patriotiska nationalismens fana och inte för ett ögonblick bröt med folkets monarkistiska och religiösa tro – det var därför de kom till makten.

Inom politiken såväl som det privata livet finns det inget billigare än att moralisera – inget billigare eller mer meningslöst. Men många människor ser det som tilltalande eftersom det räddar dem från att tvingas undersöka händelsernas objektiva mekanism.

3 Första fredskonferensen i Haag var den internationella fredskonferensen 1899 som sammankallades av Ryssland och hölls i Haag, Nederländerna. Dess viktigaste landvinning var upprättandet av en permanent skiljedomstol, känd som Haagtribunalen. Den Andra fredskonferensen hölls 1907. En tredje konferens var planerad till 1916 men måste ställas in på grund av Första världskriget.

4 Furst Bernhard von Bülow (1848-1929) var rikskansler i Tyskland mellan 1900 och 1909. Parvus var pseudonym för den socialdemokratiska författaren och teoretikern Alexander I Helphand.

Vad förklarar ungturkarnas uppseendeväckande seger, deras seger som uppnåddes nästan utan ansträngningar eller uppoffringar?

I objektiv mening är en revolution en kamp om statsmakten. Den sistnämnda är direkt beroende av armén. Det är därför varenda revolution i historien öppet har ställt frågan ”På vems sida står armén?”, och har besvarat den på ena eller andra sättet. Under den turkiska revolutionen – och det utgör dess speciella yttre drag – klev armén själv fram som bärare av de befriande idéerna. Det krävdes inte att en ny samhällsklass måste övervinna ett väpnat motstånd, utan den behövde tvärtom bara spela rollen som sympatiskt inställd kör åt de revolutionära officerarna, som ledde sina män mot sultanens regering.

I sitt ursprung och historiska traditioner är Turkiet en militärstat. För närvarande är de först bland Europas länder vad gäller sin armés *relativa* storlek. En stor armé kräver ett stort antal officerare. En del av dessa kom från arméns led genom lång tjänstgöring. Men trots sitt barbariska motstånd mot den historiska utvecklingens krav, tvingades Yildizpalatset* i viss mån göra sin armé europeisk och ge landets utbildade män tillgång till den. De sistnämnda lät inte armén vänta. Den turkiska industrins obetydlighet och stadskulturens låga utvecklingsnivå gav knappt den turkiska intelligentian några andra öppningar än att tjänstgöra som officerare eller ämbetsmän. Således organiserade staten den framväxande borgerliga nationens militära förtrupp inom sig: den tänkande, kritiska, missnöjda intelligentian. Under de senaste åren har det förekommit en ständig rad oroligheter i den turkiska armén på grund av uteblivna löner eller försenade befordringar. Trupper erövrade en telegrafstation och inledde direkta förhandlingar med Yildiz. Sultanens potentater hade inget annat alternativ än att kapitulera. På detta sätt genomgick regementet efter regementet upprorets skola.

Efter revoltens framgång talade många europeiska politiker och publicister med mystisk min om ungturkarnas genialt uttänkta organisation, som påstods ha haft sina tentakler överallt. Denna naiva uppfattning återspeglade bara deras fetischartade vidskepelse när de ställs inför framgångar. I själva verket var de revolutionära banden mellan officerarna, speciellt i garnisonerna i Konstantinopel och Adrianopel, helt otillräckliga. Som Niazi Bey och Enver Bey själv erkände, bröt revolten ut vid en tidpunkt då ungturkarna var ”helt oförberedda” på den. Men arméns egen automatiska organisering kom till deras räddning. De hungriga, trasiga soldaternas spontana missnöje fick dem självklart att stödja officerarna som politiskt var mot regeringen, och på så sätt omvandlades arméns mekaniska disciplin på ett naturligt sätt till revolutionens inre disciplin.

Samtidigt med armérevolten bröt den byråkratiska apparaten samman. I den serbiska tidigare ministern Vladan Georgievic’ lilla bok säger han att de tre makedoniska distriktens *kaimakamer* och *mutessarifer*[§] under början av revolten uppmanade invånarna att skicka telegram till Yildiz och begära att 1876 års konstitution skulle återupprättas.⁵ Under dessa omständigheter kunde Abdul Hamid inte göra annat än erbjuda sig att bli hedersordförande i kommittén *Shura i Umet* (Enhet och framsteg).⁶

Bland de uppgifter som den turkiska revolutionen sätter upp framför sig (ekonomiskt oberoende,

* Sultanens palats.

§ Administrativa ämbetsmän i de turkiska distrikten och deras ställföreträdare.

5 Vladan Georgevich, *Die Türkische Revolution* (1908), s 4-5.

6 Här verkar det ha blivit ett fel i översättningen från den turkiska till den ryska texten. Namnet på Enhet och framstegskommittén var *Ittikhad ve Terekki*. *Shura i Umet* (Nationellt möte) var namnet på en ungturkisk tidning som gavs ut i Paris före revolutionen 1908 och därefter i Konstantinopel.

nationell enhet, politisk frihet) finns självbestämmande för den borgerliga nationen, och i denna mening tillhör den traditionerna från 1789-1848.⁷ Men under ledning av sina officerare fungerade armén som nationens verkställande organ, vilket omedelbart gav händelserna en planerad karaktär likt militära manövrar. Men det skulle ha varit fullständigt nonsens (och många personer gjorde sig skyldig till detta) att betrakta händelserna i Turkiet i juli förra året som en militärkupp och behandla dem som jämförbara med en militärdynastisk statskupp i Serbien. De turkiska officerarnas styrka och hemligheten bakom deras framgång är inte någon strålande organiserad ”plan” eller djävulskt listig sammansvärjning, utan den aktiva sympati som de utvecklade klasserna visade dem: handelsmännen, hantverkarna, arbetarna, delar av ämbetsmännen och prästerskapet, och slutligen landsbygden som den förkroppsligades i bondearmén.

Men utöver sin ”sympati” tar alla dessa klasser också med sig sina intressen, krav och förhoppningar. Alla deras sedan länge undertryckta sociala strävanden kommer ut i det öppna, nu när ett parlament har givit dem ett centrum för sina önsknings. Bitter besvikelse väntar den som tror att den turkiska revolutionen redan är över. Bland de besvikna kommer inte bara Abdul Hamid att finnas, utan också – som det verkar – det ungturkiska partiet.

Först och främst står den *nationella frågan*. Den turkiska befolkningens brokiga sammansättning vad gäller nationalitet och religion leder till kraftfulla centrifugala tendenser. Den gamla regimen trodde att den kunde övervinna dem med hjälp den mekaniska tyngden hos armén, som uteslutande rekryterades bland muslimer. Men i själva verket ledde det till att staten föll samman. Enbart under Abdul Hamids styre förlorade Turkiet Bulgarien, östra Rumelien, Bosnien och Hercegovina, Egypten, Tunisien och Dobrudzja. Anatolien har hjälplöst hamnat under Tysklands ekonomiska och politiska diktatur. Just innan revolutionen var Österrike på väg att bygga en järnväg genom regionen Novibazar [Novi Pazar] för att få en strategisk väg till Makedonien. Å andra sidan verkade Storbritannien, tvärtemot Österrike, direkt för ett projekt för makedonskt självstyre.... Det gick inte att se något slut på uppstyckningen av Turkiet. Ändå är ett omfattande och ekonomiskt *enat* territorium en nödvändig förutsättning för en industriell utveckling. Det gäller inte bara Turkiet, utan Balkanhalvön i sin helhet. Det är inte den nationella mångfalden utan det faktum att den splittras upp i många stater som tynger den sistnämnda som en förbannelse. Tullgränser delar den på ett konstgjort sätt i separata bitar. De kapitalistiska ländernas intriger är sammanflätade med Balkandynastiernas blodiga ränksmiderier. Om dessa förhållanden fortsätter kommer Balkanhalvön att fortsätta vara en Pandoras ask. Bara en enda stat av Balkans alla nationaliteter på en demokratisk, förbundsstatlig grund, efter mönster från Schweiz eller USA, kan ge Balkan inre fred och skapa förutsättningar för en mäktig utveckling av produktivkrafterna.

Men ungturkarna har bestämt avvisat den vägen. De representerar den härskande nationen och har sin egen nationella armé, och vill vara och förbli nationella centralister. Högern går konsekvent mot till och med provinsieellt självstyre. Kampen mot de starka centrifugala tendenserna gör ungturkarna till anhängare av en ”stark central makt” och driver dem i riktning mot en överenskommelse med sultanen *quand même* [oavsett vad]. Det innebär att så fort knuten av nationella motsättningar börjar nystas upp inom parlamentarismens ramar, kommer ungturkarnas höger att öppet gå över till

⁷ Traditionerna från 1789-1848 syftar på perioderna av borgerliga revolutioner, till att börja med den stora franska revolutionen och vidare till de demokratiska och nationalistiska revolutionerna 1848. De sistnämnda utgjorde slutet på denna period i Europa. De efterföljande revolutionerna kännetecknades av att arbetarklassen trädde in på den historiska scenen med den socialistiska revolutionens uppgifter.

kontrarevolutionens sida.

Efter den nationella frågan kommer den *sociala frågan*.

För det första har vi *bönderna*. De bär militarismens tunga börda, är underkastade halv livegenskap, och en femtedel saknar jord, och de kommer på ett eller annat sätt att göra upp räkningen med den nya regimen. Och ändå har bara en organisation i Makedonien och Adrianopel (Sandanskys bulgariska grupp) fört fram ett mer eller mindre radikalt jordbruksprogram. Vad gäller det härskande ungturkiska partiet, där jordägande bejer är framträdande,* förnekar det i sin nationellt liberala blindhet fullständigt att det finns någon bondefråga. Uppenbarligen hoppas ungturkarna att en omöblering av administrationen, tillsammans med de parlamentariska formerna och procedurerna, i sig själva kommer att tillfredsställa bönderna. De misstar sig fullständigt. Missnöjet på landsbygden med de nya tingens ordning kommer dessutom oundvikligen att återspeglas i armén, som består av bönder. Soldaternas självmedvetande måste ha ökat betydligt under de senaste månaderna. Och om ett parti som baseras på officerare inte ger bönderna någonting, och sedan börjar skärpa disciplinen inom armén, så kan det med lätthet hända att soldaterna kommer att resa sig sina officerare, precis som officerarna tidigare reste sig mot Abdul Hamid.

Jämte bondefrågan finns *arbetarfrågan*.

Som jag har sagt tidigare är den turkiska industrin väldigt svag. Sultanens regim undergrävde inte bara landets ekonomiska grundvalar med sin politik, utan hindrade också medvetet inrättandet av fabriker, på grund av en sund rädsla för proletariatet. Men det visade sig vara omöjligt att helt skydda regimen mot denna fara. Redan under den turkiska revolutionens första veckor präglades den av strejker bland bageriarbetare, tryckare, vävare, spårvagnsanställda och tobaksarbetare i Konstantinopel, liksom hamn- och järnvägsarbetare. Bojkotten av österrikiska varor skulle ha svetsat samman och inspirerat Turkiets unga proletariat ännu mer, ty arbetarmassorna, speciellt hamnarbetarna, spelade en avgörande roll under denna kampanj.⁸ Hur har den nya regimen besvarat arbetarklassens politiska uppvaknande? Med en lag som dömer till tvångsarbete för att ha gått ut i strejk. Ungturkarnas program nämner inte med ett ord några definitiva åtgärder för att hjälpa arbetarna. Men att behandla det turkiska proletariatet som en *quantité négligeable* [obetydligt kraft] innebär att man riskerar allvarliga överraskningar. En klass' betydelse kan aldrig bara beräknas utifrån dess antal. Trots sin litenhet ligger proletariatets styrka idag i det faktum att det har landets samlade produktivkrafter och de viktigaste kommunikationsmedlen i sina händer. Det kan hända att ungturkarna kommer att spräcka sina skallar mot detta den kapitalistiska ekonomins grundläggande faktum.

* * *

Detta är de djupgående, ännu så länge dolda, samhällseliga motsättningar på vars grund det turkiska parlamentet uppmanas att fungera. Av de 240 deputerade stöds ungturkarna av omkring 140. Cirka 80 deputerade, huvudsakligen araber och greker, bildar blocket av "decentralister". Furst Saba-ed-Din har som mål att få en grund till politiskt inflytande genom en allians med dem: det är svårt att än så länge avgöra om han är en amatörmässig drömmare utan särskilt mycket förnuft, eller en intrigmakare som ännu så länge inte har visat sina kort. På den yttersta vänsterkanten finns

* Bej var en furstetitel av turkiskt ursprung med den ursprungliga betydelsen "hövding" – öa.

8 Efter tillkännagivandet av Österrike-Ungerns annektering av Bosnien och Hercegovina i oktober 1908, organiserade ungturkarna en mycket framgångsrik bojkott av österrikiska varor.

armeniska och bulgariska revolutionärer, bland vilka det finns några få socialdemokrater.

Sådant är den turkiska representativa församlingens yttre – fortfarande alltför yttre – drag. Men ungturkarna och ”decentralisterna” är för närvarande diffusa politiska otydligheter som ännu har att ta form genom kontakten med sociala problem. Men ännu viktigare för den turkiska parlamentarismens öde är de krafter som verkar *utanför* parlamentet: ”främlingarna”, bönderna, arbetarna, soldatmassorna. Var och en av dessa grupper vill avgränsa en så stor plats som möjligt åt sig under det nya Turkiets tak. Var och en har sina egna intressen och sin egen revolutionära bana. Att med hjälp av spekulationer, det vill säga med beräkningar som görs i något arbetsrum eller kontor, *på förhand avgöra* utfallet av alla dessa krafter i det turkiska parlamentet, och sedan ta det som en pålitlig basis för allmän försoning, är en plan som bara är värdig liberalismens utopiska dogmatiker. Historien fungerar aldrig så. Den slår skoningslöst samman ett lands levande krafter och tvingar dem att uppnå ett ”resultat” med hjälp av hård kamp. Det är därför jag vidhåller att den militära revolten i Makedonien i juli förra året, som ledde till att parlamentet sammankallades, bara var revolutionens förspel: dramat ligger fortfarande framför oss.

Vad kommer vi att bevittna i Turkiet i den omedelbara framtiden? Det är meningslöst att gissa det. Bara en sak står klar – nämligen att en seger för revolutionen kommer att innebära ett demokratiskt Turkiet; ett demokratiskt Turkiet kommer att ge grundvalen till en Balkanfederation, och en Balkanfederation kommer en gång för alla att från Främre Orientens ”getingbo” rensa ut de kapitalistiska och dynastiska intriger som hänger som mörka åskmoln över inte bara den olyckliga halvön, utan över hela Europa.

Ett återupprättande av sultanens despoti skulle innebära slutet för Turkiet och en huggsexa om den turkiska statens kadaver. En seger för den turkiska demokratin skulle å andra sidan betyda fred.

Dramat ligger fortfarande framför oss! Och även om det bakom det oklanderliga välkomstleende som den europeiska diplomatin ger det turkiska parlamentet döljer sig kapitalistiska imperialistiska rovdjurständer, som är redo att utnyttja Turkiets första inre svårigheter för att slita henne i stycken, så står den europeiska demokratin med hela tyngden från sin sympati och stöd på det nya Turkiets sida – det Turkiet som ännu inte existerar, som bara är på väg att födas.

Kievskaja Mysl nr 3

3 januari 1909

Balkan, det kapitalistiska Europa och tsarismen

I. Österrikes och Bulgariens ”konspiration”

Furst Ferdinand utnyttjade en strejk på den Orientaliska järnvägen för att ta över linjen i östra Rumelien, som tillhörde de österrikiska kapitalisterna. Till försvar för deras intressen utfärdade regeringen i Wien omedelbart en passande protest. Den var tydligen så välformulerad att till och med *Arbeiter-Zeitung* i Wien såg sig tvingad att uttrycka indignation mot de brittiska och franska ”förtalarna”, som bakom den framfusige bulgariske fursten försökte avslöja en österrikisk scenmästares sluga hand. Men förtalarna visade sig ha rätt. Inte bara det bulgariska övertagandet av den turkisk-österrikiska linjen, utan också de österrikiska protesterna mot detta övertagande, utgjorde nödvändiga beståndsdelar i en konspiration mellan de österrikiska och bulgariska regeringarna. Det

avslöjades på två eller tre dagar. Den 5 oktober [1908] utropade Bulgarien sin självständighet, och två dagar senare förkunnade Österrike-Ungern att de annekterade Bosnien och Hercegovina. Båda dessa handlingar bröt mot Berlinavtalet, även om de inte innebar någon som helst förändring av Europas politiska karta.

De stater som idag ockuperar Balkanhalvön skapades av den europeiska diplomatin runt bordet vid Berlinkongressen 1879.⁹ Det var där alla åtgärder vidtogs för att omvandla Balkans nationella mångfald till ett regelrätt tumult av småstater. Ingen av dem skulle få utvecklas utöver en viss gräns, var och en var intrasslad i diplomatiska och dynastiska band och ställdes mot alla de andra, och slutligen dömdes hela samlingen till hjälplöshet i förhållande till Europas stormakter och deras ständiga intriger och ränksmiderier. Kongressen avskilde en del av det territorium som befolkades av bulgarer från Turkiet och omvandlade det till en lydstat, medan östra Rumelien, med en nästan helt bulgarisk befolkning, blev kvar i Turkiet. De östrumelianska bulgarernas uppror 1885 rättade till de diplomatiska skärmaskinernas arbete från Berlinkongressen, och mot Alexander III:s vilja avskildes östra Rumelien de facto från Turkiet och förvandlades till södra Bulgarien.¹⁰ Lydstaten Bulgariens beroende av Turkiet fick inget praktiskt uttryck. Det bulgariska folket vann lika lite på att avsluta detta anspråk som det turkiska folket förlorade på det. Men det österrikiska ombudet Ferdinand av Coburg nådde höjdpunkten på sin karriär, och omvandlades från en lydfurste till en enväldig monark.

Österrikes annektering av de två tidigare turkiska provinserna Bosnien och Hercegovina ledde inte heller det till några verkliga förändringar av de statliga gränserna. Oavsett hur genomträngande den ryska slavofilpatriotiska pressens rop om österrikiskt våld mot slavism är, så kan de inte förändra

9 Det rysk-turkiska kriget 1877-1878 avslutades formellt med undertecknandet av Freden i San Stefano. Denna uppgörelse gav så enorma fördelar till den ryska imperialismen att Storbritannien och Österrike-Ungern krävde att den skulle revideras. När Storbritannien hotade med krig och Österrike mobiliserade, gick tsaren med på att hänvisa avtalet till en internationell konferens. Det ledde till Berlinkonferensen (1878 – inte 1879 som i texten), där den tyske kanslern Otto von Bismarck satt ordförande.

I kongressen deltog de europeiska stormakterna Österrike, Tyskland, Storbritannien, Frankrike, Italien och Ryssland. Turkiet var närvarande men inte någon av ”stormakterna”. Det var ursprunget (åtminstone vad gäller angelägenheterna på Balkan) av begreppen *europeiska makter* eller *stormakter* eller bara *makter*. Kongressen ledde fram till Berlinavtalet (1878), som praktiskt taget ogiltigförklarade Freden i San Stefano och reviderade Parisavtalet (1856) som hade avslutat Krimkriget. Avtalets nya indelning av inflytelsesfärerna i det ottomanska väldet till förmån för den brittiska och österrikisk-ungerska imperialismen utgjorde en vändpunkt i maktförhållandena och politiken på Balkan och Främre Orienten. (Se not 17, 18 och 25.)

10 Bondeuppror i östra Rumelien i september 1885 kulminerade med övertagandet av Filippol (Philippopolis, idag Plovdiv), där milisen gick över till bondemassorna. Östra Rumelien hade hållits åtskilt från Bulgarien av Berlinavtalet (1878). Generalguvernören Gavril Pasha – i enlighet med avtalets villkor en kristen – erbjöd inget motstånd och vägrade kalla in turkiska trupper. Han arresterades av rebellerna, som förklarade östra Rumelien i union med Bulgarien. Bulgariens härskare, furst Alexander av Battenberg, gav motvilligt sitt samtycke. Bulgariens beskyddare, Ryssland, var mot unionen eftersom de fruktade att detta brott mot Berlinavtalet skulle utlösa ett krig i Europa. Samtliga ryska officerare drogs tillbaka från den bulgariska armén.

Serbiens kung Milan förklarade, uppmuntrad av Österrike, krig mot Bulgarien, och förväntade sig en snabb och enkel seger, eftersom den bulgariska armén utan sina officerare var samlad vid den turkiska gränsen i andra änden av landet. Men Milans uträkningar slog slint. Bulgarerna räddade sin huvudstad, besegrade den serbiska armén fullständigt och drev tillbaka den till sitt eget territorium. Bara Österrikes hot att ingripa å Serbiens vägnar tvingade bulgarerna att acceptera vapenvila. Kriget varade i två veckor. Fredsfördraget som undertecknades i Bukarest i mars 1886 är troligen det kortaste som har dokumenterats – ett enda stycke som säger: ”Freden återställs mellan det serbiska kungadömet och det bulgariska furstendömet, med början dagen för undertecknandet av detta fördrag.” Avtalet lämnade kvar östra Rumelien under Turkiets formella överhöghet, men en bulgarisk furste skulle utnämnas till generalguvernör och utses på nytt av sultanen var femte år. Det faktiska resultatet var att östra Rumelien blev en del av Bulgarien.

det faktum att båda provinserna överlämnades till den habsburgska monarkin för mer än 30 år sedan, och av ingen annan än Ryssland. Det var den muta som Österrike fick under den hemliga riksdagsöverenskommelsen med Alexander II:s regering 1876, i utbyte mot hennes neutralitet under det rysk-turkiska kriget som bröt ut 1877.¹¹ Berlinkongressen 1879 bara bekräftade Österrikes rätt att ”ockupera” dessa provinser under obestämd tid, och i utbyte mot dessa två slaviska provinser som Österrike hade tagit från Turkiet fick den tsaristiska regeringen det moldaviska Bessarabien. På diplomatins tjuvjargong kallades den här sortens avtal på bekostnad av en tredje part för ”kompensation”. Hursomhelst kan vi trösta oss med tanken att även om Krusjevan, Puriskevitj, Krupenskij och andra välkända invånare i Bessarabien inte är sanna ryssar i etnografisk mening, så utgör de icke desto mindre en sorts ”allmänt slavisk motsvarighet” eftersom vi fick dem i utbyte mot Bosniens serber och kroater.

Österrikes politik på Balkan kombinerar på ett naturligt sätt kapitalistisk rovgirighet, byråkratisk dumhet och dynastiska intriger. Polisen, finansmannen, den katolska missionären och provokatören delar arbetet mellan sig. Sammantaget kallas allt detta att fullfölja ett kulturellt uppdrag.

Trots att Österrike under sitt 30-åriga styre i Bosnien och Hercegovina i grund och botten har undergrävt ”barbariet” i den naturliga ekonomi som fanns där, så har hon inte känt sig redo att avskaffa de feudala jordbruksförhållandena. De bosniska bönderna betalar än idag en tredjedel av sin skörd till godsägaren/bejen. Andelen analfabeter har under denna period minskat från 95 till 84%, men å andra sidan har antalet emigranter ökat kraftigt. Efter revolutionen i Turkiet, som orsakade utbredd jäsning bland bosnierna, beordrade Franz Josefs regering å ena sidan sin provokatör Nastic att organisera den ljudliga affären med de serbiska separatisterna, och ”krönte” å den andra sitt 30-åriga civiliserande arbete med att utvidga den österrikiske kejsarens och den apostoliska ungerska kungens överhöghet till Bosnien och Hercegovina, och lovade invånarna självstyre i form av en Lantdag [provinsförsamling] baserad på godsens heliga hovstat [kuria]. De oupphörliga eftersökningarna och husrannsakingarna skulle förbereda bosnierna för att erhålla konstitutionella förmåner.

Men medan Habsburgs och Coburgs sammansvärjning inte ändrade på några faktiska förhållanden, så bröt den mot den internationella lagstiftningens heliga normer. Berlinavtalet utgör den formella grunden till Europas jämvikt i sin helhet. Frånsett så kallade ”moraliska” plikter skyddas den tydligen av arméer, befästningar och krigsfartyg, och är föremål för diplomaternas ständiga uppmärksamhet. Ändå hindrade detta inte på något sätt en av deltagarna i Berlinkongressen, nämligen Österrike, från att bryta avtalet så fort ett gynnsamt tillfälle erbjöds. Det europeiska ”samförståndets” bedrövliga oförmåga att förhindra att ett avtal under dess skydd bröts, utgör ett skoningslöst bevis mot illusionerna om möjligheten att förverkliga Guds fred med hjälp av förlikning mellan kapitalistiska stater (Jaurès!). Medling, tribunaler, alla dessa kongresser och konferenser och deras ”domar”, har inte mer tvångsbefogenheter än internationella avtal.

11 Innan Ryssland inledde kriget mot Turkiet var landet tvunget att få den ”mest intresserade makten” – Österrike-Ungern – att vara neutral. Det uppnåddes vid ett möte 1876 mellan tsar Alexander II och kejsar Franz Josef i staden Reichstadt i Böhmen, där de nådde en hemlig överenskommelse om att dela den europeiska delen av Turkiet i en rad små stater som var beroende av Ryssland och Österrike. Vidare kom man överens om att Österrike, under Rysslands angrepp på Turkiet skulle upprätthålla en välvillig neutralitet, och med diplomatiska medel avvärja alla försök av andra europeiska stormakter att ingripa eller medla.

II. Det nya Turkiet står inför gamla svårigheter

Utropandet av Bulgariens självständighet och annekteringen av Bosnien var omedelbara konsekvenser av den turkiska revolutionen – inte på grund av att den hade försvagat Turkiet, utan tvärtom för att den hade stärkt henne. Den historiska förutsättningen för Berlinavtalet var det gamla Turkiets sönderfall – en process som Europa skyndade på med ena handen medan det med den andra höll den inom bestämda gränser. Revolutionen har ännu inte lyckats återuppliva landet, men den har skapat förhållanden för dess återupplivande. Bulgarien och Österrike stod inför den verkliga eller synbara faran att Turkiet med tiden skulle vilja och kunna förvandla saga till verklighet. Det förklarar den väldiga hastighet med vilken Ferdinand iklädde sig kronan medan Franz Josef utvidgade det område som var underställt *hans* krona. Men den habsburgska monarken avslöjade öppet sin fruktan för ett återupplivat Turkiet: även om han annekterade Bosnien, så drog han ”frivilligt” tillbaka sin garnison från regionen Novibazar. Denna extremt viktiga åtgärd har medvetet och systematiskt tystats ner av båda sidor – av Österrikevännerna för att dölja en feg reträtt från den habsburgska monarkens sida, och av panslavisterna för att inte försvaga intrycket av ”brottet” att annektera Bosnien.

En hastig blick på en karta över Balkanhalvön räcker för att visa hur viktig *sancaken** Novibazar är: denna smala landremsa – som tillhör Turkiet, bebos av serber och ockuperas av österrikiska trupper under villkoren i Berlinavtalet – är å ena sidan en kil som har körts in mellan ”serbdömet” två delar, nämligen Serbien själv och Montenegro, och å den andra en bro mellan Österrike och Makedonien. En järnväg genom *sancaken*, en koncession som beviljades Österrike under den gamla turkiska regimens sista dagar, skulle ha knutit samman den österrikiskt-bosniska linjen med den turkisk-makedonska linjen. Novibazars direkta ekonomiska betydelse – och detta var de österrikiska imperialisterna helt klara över – kunde bara bli obetydlig: men å andra sidan skulle det öppna en behändig strategisk väg för en österrikisk framstöt mot östra Balkan, och planerna grundade sig helt och hållet på framtidsutsikterna av en nära förestående uppstyckning av Turkiet. När detta hopp grusades skyndade sig Österrike att dra tillbaka den hand hon med feg girighet hade sträckt ut mot den ständigt sjudande kitteln Makedonien.

Således förlorade inte Turkiet någonting. Tvärtom återtog hon en provins vars öde hade verkat vara minst sagt tveksamt. Om hon svarade med så våldsamma protester, så berodde det på att hon efter en lång rad välkomsttal till den nya regimen, återigen såg den europeiska imperialismens öppna käkar hängande över sig. Var inte Ferdinands övertagande av kungakronan bara ett första steg, som skulle följas av ett försök att erövra Makedonien? Var inte evakueringen av *sancaken* en förtäckt invit till Serbien och Montenegro att erövra hans provins, och genom att på detta sätt bli indragen i kriget med Turkiet skydda Österrikes eftertrupp? Stod inte Ryssland bakom Bulgarien och Tyskland bakom Österrike? Det är lätt att förstå att de kapitalistiska och härskande kretsarna i Tyskland betraktade det återupplivade Turkiet med föga sympati. Under revolutionens allra sista år firade det tyska kapitalet den ena segern efter den andra i Turkiet: i maj 1908 hade Abdul Hamids regering givit dem en koncession för sista delen av järnvägen i Anatolien, i det område där det till synes finns mycket rika oljefält. Ångbåtslinjer, bankfilialer, monopol på vapenleveranser, järnvägskoncessioner, alla möjliga sorters order, med omfattande naturtillgångar och billig arbetskraft – de tyska kapitalisterna stod inför gyllene framtidsutsikter. Revolutionen berövade Hohenzollernmonarkin det

* Sancak var en administrativ region i det ottomanska riket, ungefär motsvarande ett län – öa.

politiska inflytandet i Konstantinopel, skapade möjligheter till en utveckling av en turkisk "nationell" industri, och ifrågasatte de tyska företagens erhållande av koncessioner med hjälp av mutor och kapitalistiska intriger. Berlinregeringen gnisslade tänderna, drog sig tillbaka och beslutade sig för att vänta och se. Befästheten av ungturkarnas ställning gjorde det ännu mer nödvändigt att söka ett närmande till dem. Men utan tvekan är det kapitalistiska Tyskland lika uppriktigt beredda att hälsa det konstitutionella Turkiets sammanbrott som de hittills, hycklande, har hälsat dess seger. Å andra sidan visar Storbritannien än ljudligare sina vänskapliga känslor för den nya samhällsordningen, eftersom det har försvagat Tysklands ställning på Balkan. Under den oupphörliga kampen mellan dessa de två mäktigaste staterna i Europa, har ungturkarna givetvis sökt stöd och "vänner" vid Themsen. Men den ömma punkten under förhållandena mellan Turkiet och England är Egypten. Det kan naturligtvis inte vara fråga om att Storbritannien frivilligt ska lämna detta land: hon är alltför upptagen med att behärska Suezkanalen för att gå med på det. Kommer Storbritannien att stöda Turkiet i händelse av militära svårigheter? Eller kommer hon att hugga Turkiet i ryggen genom att öppet annektera Egypten? Det ena är lika möjligt som det andra, beroende på omständigheterna. Hursomhelst är det inte sentimental tillgivenhet mot Turkiet utan kall och skoningslös imperialistisk beräkning som vägleder den brittiska regeringens handlingar.

Som vi redan har sagt har Turkiet all anledning att frukta att Bulgariens och Österrikes kränkning av hennes skenbara rättigheter kan följas av ett angrepp på hennes verkliga intressen. Ändå har hon inte vågat dra svärdet, utan har hittills begränsat sig till att vädja till de stormakter som deltog vid Berlinkongressen. Utan tvivel skulle ett folkkrig som inletts på initiativ av ungturkarna kunna göra deras styre oförstörbart, eftersom det är så nära knutet till den roll som armén spelar. Men på ett villkor – att kriget blir segerrikt.

Men det fanns inget hopp om seger. Den gamla regimen hade givit den nya regimen en i allra högsta grad desorganiserad armé: artilleri utan kanoner, kavalleri utan hästar, infanteri utan tillräckligt många moderna gevär, en flotta som var ännu mindre lämpad än den ryska för krigsliknande operationer. Även om Storbritannien skulle ge ett stort lån, var det otänkbart att under sådana förhållanden gå ut i krig med Österrike. Då återstod frågan om krig med Bulgarien. Här kunde Turkiet hoppas på seger genom att möta kvalitet med kvantitet. Men vad skulle resultatet bli av en sådan seger? Att återställa Bulgariens fiktiva status som lydstat? Sådana saker är det inte värt att strida för. Återta östra Rumelien? Men det skulle inte stärka Turkiet, utan istället stärka de redan starka centrifugala tendenser som den nya regimen fortfarande har att övervinna.

Reaktionära element som hursomhelst inte har något att förlora har inlett en energisk agitation för krig, och har såvitt det går att bedöma utifrån meddelanden från Konstantinopel lyckats försvaga ministeriets och den ungturkiska kommitténs inflytande. Den sistnämnda har å ena sidan försökt avleda folkets ilska genom att rikta den mot en bojkott av österrikiska varor, och har å den andra samlat de mest tillförlitliga regementen i Konstantinopel och skickat iväg de otillförlitliga. Precis som tidigare är kontrollen över armén ungturkarnas främsta styrka. Men denna deras begränsade sociala bas är också den viktigaste källan till faror för den nya samhällsordningen. Det härskande partiets valprogram är uteslutande begränsat till politiska och kulturella frågor. Det är på detta plan som regeringens verksamhet utvecklar sig. Dess första steg på det sociala området var att anta drakoniska åtgärder mot strejker. Ungturkarnas ledare förnekar kategoriskt att det finns arbetarfrågor i Turkiet, och betraktar det som sin överlägsenhet över Ryssland. Den gamla regimen bromsade

systematiskt och medvetet den turkiska industrins tillväxt, och den är fortfarande ytterst outvecklad. Proletariatet i Konstantinopel består av arbetare på spårvägen och i tobaksfabrikerna, hamnarbetare och sättnare. Proletariatets svaghet hindrar det från att för närvarande sätta något verkligt tryck på det härskande partiet. Bönderna kan utöva ett ojämförligt större inflytande på händelseutvecklingen i Turkiet. De befinner sig i halv livegenskap, intrasslade i ocker, en femtedel utan mark, och de behöver ytterst långtgående åtgärder inom jordbruket från statens sida. Ändå förde bara det armeniska partiet "Dasnaksutiun" och den makedonisk-bulgariska revolutionära grupp som leddes av Sandansky fram ett mer eller mindre radikalt jordbruksprogram. Vad ungturkarna anbelangar, så ignorerar de bondefrågan på precis samma sätt som de ignorerar arbetarfrågan... Det är högst osannolikt att de turkiska bönderna kommer att kunna uttrycka sina sociala intressen inom ramen för parlamentsvalen. Men stämningarna bland dem kan göra sig gällande på ett effektivare sätt – genom arméns förmedling. Händelserna under revolutionen måste ha ökat inte bara officerarnas utan också soldaternas medvetande. Och det är inte otroligt med framtidsutsikten att böndernas behov visar sig genom soldatmassorna, precis som den borgerliga "nationens" intressen fick sitt uttryck genom officerskåren. Under dessa omständigheter kan det visa sig vara ödesdigert för det parlamentariska Turkiet att ett parti som litar till officerarna ignorerar bondefrågan.

Hursomhelst behöver Turkiet fred idag. När Turkiet inledde direkta förhandlingar med Österrike och Bulgarien, uttryckte hon sin villighet att inse fullbordade fakta, under förutsättning att dessa stater tar på sig en motsvarande del av statsskulden. Det skulle otvivelaktigt vara det bästa sättet för Turkiet att ta sig ur situationen, eftersom det under nuvarande omständigheter inte är möjligt för henne att vägra att fullgöra den enorma skuld som den gamla regimen hade dragit på sig. Så fort den aktuella frågan inskränks till den inblandade summan pengar, borde förhandlingarnas framgång vara säkrad.

Men just när jag skriver dessa rader har samtalen brutit samman – huruvida det är slutgiltigt eller tillfälligt återstår att se. Men det står helt klart att den brittiska och i synnerhet den ryska diplomatin gör allt de kan för att förhindra en bilateral överenskommelse mellan Turkiet och Österrike. Den uppgift de har ställt sig är att sammankalla en internationell kongress för att se över Berlinavtalet – givetvis inte av någon platonsk respekt för den internationella lagstiftningen.

III. Intriger för "osjälvisk" kompensation

Det nya Turkiets mest illvilliga fiende är utan tvekan det tsaristiska Ryssland. Precis som Japan har drivit bort henne från Stilla havets kust, hotar ett starkt Turkiet att en gång för alla driva bort henne från Balkan. Ett Turkiet grundat på demokratiska principer skulle bli politiskt lockande för Kaukasus – och inte bara för dess muslimska invånare. Turkiet är via religionen knutet till Persien, och den nya sortens Turkiet skulle även kunna kasta ut Ryssland från det landet och bli ett allvarligt hot mot Rysslands besittningar i Centralasien. Det finns inga slag som regeringen i St Petersburg inte skulle vilja rikta mot det nya Turkiet. Det halva medgivande som Izvolskij gav till Aehrenthal att annektera Bosnien och Hercegovina motiverades tveklöst av övervägandet att Ryssland skulle kunna få fördelar av förvirring på Balkan. En fredlig utgång av den nuvarande konflikten skulle innebära ett närmande mellan Bulgarien och Österrike och ett stärkande av Turkiet – med andra ord slutet för Rysslands politiska inflytande på Balkan. Den ryska diplomatins omedelbara uppgift nu är att förhindra en bilateral överenskommelse mellan de direkt inblandade parterna, väcka de europeiska stormakternas lustar och aptit, få dem att gräla sinsemellan, och själv roffa åt sig en bit av

björnens päls. Jag har redan haft tillfälle att på dessa sidor skriva om det faktum att den tsaristiska regeringens senaste utrikespolitik fullständigt saknar någon enhetlig ”tanke”, och kan beskrivas som snyltande opportunist. Den livnär sig huvudsakligen på kampen mellan Tyskland och Storbritannien, och är till och med snyltande i förhållande till de kapitalistiska regeringarnas imperialistiska politik: den kombinerar en allians med Frankrike med ”vänskap” med Tyskland, hemliga avtal med Aehrenthal med officiella möten med Pichon. Att utnyttja varje spricka i den internationella politiken utan att dess svans fastnar i någon av dem – det är den uppgift som den ryska diplomatin döms till genom sin politiska svaghet. Men för att denna taktik ska få ens en anstrykning av framgång, krävs åtminstone ett tillfälligt ekonomiskt oberoende från de regeringar som har de bästa korten. Men händelserna på Balkan har brutit ut mitt under förhandlingarna om ett ny lån på en halv miljard till Ryssland. De ekonomiska och politiska förutsättningarna för det nya lånet är utomordentligt ogynnsamma. Årets skörd är sämre än genomsnittet och är i många provinser riktigt dålig. Handelsbalansen för årets första månader visar en tydlig försämring. Exporten har minskat kraftigt även jämfört med krigsåren [med Japan] och ”oroligheterna”. Det kan inte heller finnas någon tvekan om att den europeiska aktiemarknaden på sitt eget sätt har tagit hänsyn till studentoroligheterna, som de har lärt sig att se som ett mycket oroande symptom. Förhandlingarna om lånet, som förs med aktivt deltagande av ryska bankirer, drar ut i det oändliga. Moskvabörsen förklarar sin djupa nedgång med den totala frånvaron av nyheter om var, när och hur avtalet om det nya lånet kommer att slutas. Men för att Ryssland ska få fria händer i Balkanaffäerna är det framförallt avgörande att hon har kontanta medel. Det är för närvarande den tsaristiska diplomatins akilleshä! Storbritannien, med vilken Frankrike samordnar sin utrikespolitik, försöker utnyttja Ryssland mot Österrike och Tyskland, men har ingen anledning att stärka tsarismen på Balkan mot sig själv. Det är därför osannolikt att hon kommer att ge något stort lån innan konferensen, eller allmänt sett innan de nuvarande komplikationerna i Främre Orienten fullständigt har lösts. Hon kan bara samtycka om hon dessförinnan har bundit den tsaristiska diplomatin till händer och fötter och säkerställt att dess inflytande skulle utövas till Storbritanniens fördel. Det är detta som ligger bakom den oavsiktliga men desto mer mörkdande humor med vilken den brittiska finanspressen uppmanar Ryssland att visa fullständig ”osjälviskhet” på Balkanhalvön. Fångad i dessa motsättningar reser Izvolskij runt i Europa från den ena regeringen till den andra, till synes i hemlig förhoppning om att hans politiska inflytande kommer att öka proportionellt mot hans reseutgifter. Och varthelst han reser hör den ryske ministern bakom ryggen den ryska pressens patriotiska kör, där *Novoje Vremjas* hesa gormande är i harmoni med de lustfyllda tjuven från Miljukovs *Retj*. ”Österrike har skamligt korsfäst slaviskheten!” ylar kadeter, oktobrister och *Novoje Vremjas* folk, ”och därför kräver vi kompensation – den allra mest osjälviska och rena kompensation!” Dessa patrioters hysteri, där var och en försöker överrösta den andre, har under de senaste veckorna nått högsta möjliga nivå. Allting blandas ihop i en enda motbjudande hög – och från de politiska programmen, anglofilismen, den panslavistiska ideologin och yttre värdigheten flyger det bara ut bitar av ylle. ”Kompensation, den mest osjälviska kompensation!” Var? Vad för sort? Ingen kan svara. Deras desperata illvilja bara förvärras av maktlöshet och förvirring. *Novoje Vremja* skissera nya planer och presenterar dagligen nya sammanslutningar. Från att ha gnisslat tänder mot turkarna övergår den plötsligt till inställsam vänlighet mot dem: ”I själva verket står moskoviter och ottomaner närmare varandra än någon annan.” Den oktobristiska pressens uppträdande kännetecknas av samma febrila instabilitet. Under de senaste veckorna har den med allt större beslutsamhet hävdad sitt stöd för ett närmande mellan Ryssland och Storbritannien, som den tidigare hade varit kyligt reserverad till. När *Golos Moskvij* rapporterade om inrättandet av

engelsk-ryska handelskammare i London och St Petersburg, satte den detta nya internationella förbund under beskydd av den klass ”som kanske mer än någon annan för folk närmare varandra”. Men efter att pressen i London hade predikat om girighetens ondska för Izvolskij brast det halv-officiella oktobristiska organet ut i ursinnig vrede mot Storbritannien, som än en gång hade visat sin ”sedvanliga trolöshet”. Men värst av alla var den liberala pressen, som försökte ge sin påhittade oppositionella imperialism en principiell ”panslavistisk” utformning. Under helgerna inspekterade Miljukov Balkanhalvön och kom till slutsatsen att allting går utmärkt där. Med karakteristiskt skarp-sinne rapporterade han från Belgrad att ett närmande mellan Serbien och Bulgarien var på god väg och snart skulle bära frukt... Men bara några veckor senare tvingades nypanslavismen genomgå en obehaglig erfarenhet. Vad i all världen hände? Bulgarna slöt en överenskommelse med slaviskhetens ”värsta fiende”, Österrike, och hjälpte henne att annektera två provinser som beboddes av serber. Med hjälp av kadeternas fortsatta stöd gav Izvolskij, som representerade den så kallade ”nya linjen”, sitt hemliga godkännande av ”korsfästelsen” av slaviskheten. Det österrikiska kejsardömet polacker, rutener och tjecker uttryckte via sina nationalistiska partier i de österrikiskt-ungerska delegationerna sin fullständiga solidaritet med den annektering som Habsburgmonarkin genomförde. Bara två dagar efter den ”allslaviska” kongressen i Prag visade således historien återigen (!) att brödrskapet mellan alla slaver är hycklande undanflynkt, och att varken nationellt dynastiska eller borgerligt imperialistiska intressen rådgör med etnografiska nyhetsblad.¹² Kadeterna har förlorat varje tillstymmelse till ideologisk täckmantel och jämte det sina sista trasor av skam. *Retj* klagar upphetsat att regeringen gör det svårt för folket att hålla möten för att protestera mot annekteringen av Bosnien och möten för att uttrycka sitt stöd för Izvolskij. Kadeternas halvofficiella organ skyndar sig att med ivrig inställsamhet oroligt fråga om Izvolskij kanske har ”gått med på en hel del till Turkiet” (*Retj*, 1 [14] oktober). Det är logiken i oppositionens underdåniga inställning. Efter att ha börjat protestera på grund av att Österrike annekterade två provinser som hade erövrats från Turkiet, slutar de med att kräva påtryckningar mot ... Turkiet. Vad menar de med att ”gå med på en hel del”? För två år sedan reste dessa herrar till Paris för att försöka få hjälp från de franska Radikalerna mot den tsaristiska regeringen. Och nu driver de den tsaristiska regeringen mot Turkiet som en kamp för förnyelse. På grund av de förluster som Turkiet hade drabbats av kräver de kompensation till Ryssland, på Turkiets bekostnad.

Det är så den borgerliga pressen förbereder betingelserna för en internationell konferens där den tsaristiska diplomatin med *Novoje Vremjas* ord ska uppträda som ”slavernas beskyddare och försvarare av kränkta rättigheter”.

IV. Bort med tassarna från Balkan! Lämna Tabriz!

Den ryska diplomatin vill säkra en utgång för sin flotta till Medelhavet, efter att den i mer än ett halvt sekel har varit inspärrad i Svarta havet. Bosporen och Dardanellerna är två portar, effektivt skyddade med artilleri, och de bevakas av Turkiet, som i kraft av Europas ”mandat” är portvakt för sunden. Om ryska örlogsfartyg inte kan lämna Svarta havet, så kan inte heller andra länders örlogsfartyg stäva in i det. Den tsaristiska diplomatin vill bara låsa upp porten för sina egna örlogsfartyg.

Men Storbritannien kan knappast gå med på det. En demilitarisering av sunden skulle bara vara godtagbart för henne om den gör det möjligt för henne att skicka fartyg till Marmarasjön och Svarta

¹² Den första allslaviska kongressen samlades i Prag i juli 1908. I namn av ”kulturellt enande” deltog 250 delegater från Ryssland, Polen, Galicien, Bulgarien, Serbien, Slavonien och Kroatien.

havet. Men i så fall skulle Ryssland, med sina obetydliga örlogsstyrkor, inte vinna något utan istället förlora. Turkiet skulle förlora i båda fallen. Hennes egen flotta är oduglig, och den stat som kan få fram sina örlogsfartyg till Konstantinopels murar skulle vara herre över staden. *Novoje Vremja* morrar ilsket åt Storbritannien för att de vägrar ge den tsaristiska regeringen en rättighet som, med tanke på Svarta havsflottans svaghet, bara skulle vara av "rent teoretisk karaktär", och kräver samtidigt av sultanens regering att den ska öppna sina portar för Ryssland, och lovar att i gengäld skydda Turkiets makt över sunden mot andra länders angrepp. Ryssland protesterar, i Berlinavtalets namn, mot en bilateral överenskommelse mellan Turkiet och Österrike, men vill med hjälp av en bilateral överenskommelse med Turkiet själv bryta mot Europas mandat. Om hon skulle få som hon vill, skulle det inte bara vara ett hot mot en fredlig utveckling i Turkiet, utan också mot freden i Europa i sin helhet.

Medan Izvolskij väver diplomatiska intriger i Europa, gör överste Lyachov i Asien sin del av samma arbete genom att kapa diplomatiska knutar med svärdet. Bakom den "nationella" pressens rabalder om händelserna på Balkan och dess patriotiska ylande, förbereder sig tsarismen ännu en gång för att trampa ner det revolutionära Persien med kosackernas armékängor. Och det görs inte bara med Europas moraliska fördragsamhet utan också det "liberala" Storbritanniens aktiva deltagande.

Tabriz', Persiens viktigaste stad, seger över shahens armé rubbade fullständigt diplomaternas planer i Petersburg och London. Revolutionens avgörande seger förde inte bara med sig framtidsutsikter om Persiens ekonomiska och politiska återfödande, utan det utdragna inbördeskriget skadade också omedelbart det ryska och brittiska kapitalets intressen. Efter att i namn av ordning ha upplöst *Majlis*, släppte Lyachov lös anarki i hela landet. Medan han rengjorde sina maskingevär och slipade sina bajonetter för vidare operationer, läste *Novoje Vremja* domen över Persien. "Vi får inte glömma bort", sa denna tidning, "att hela östra delen av Transkaukasien och Azerbajdzjan etnografiskt utgör en enda enhet.... De armeniska kommittéerna genomför inte sin revolutionära aktivitet bara i vårt land, utan också i Persien, och strävar efter att förena den revolutionära rörelsen och få till stånd allmän oordning.... Transkaukasiens tatariska halvintellektuella glömmer att de är ryska undersåtar, visar varm sympati med oroligheterna i Tabriz och skickar dit frivilliga: Sattar Khans följe består av unga tatariska och armeniska demagoger...." Förgäves uppmanade *anjomanen** i Tabriz alla "civiliserade och humana människor i världen" att minnas den kamp som deras heroiska förfäder hade fört för "idealen rättvisa och rätt". Förgäves krävde emigranter från Persien i en glödande appell (i *Times*), att Europa lämnar Persien ifred och låter henne lösa sina egna angelägenheter. Persien hade fått sin dom. I en rapport om de senaste samtalen mellan Izvolskij och Grey, betonade utrikesdepartementet i London demonstrativt den fullständiga solidariteten mellan de två regeringarna som en garanti för deras "harmoniska samarbete" för att lösa Centralasiens problem. Och redan den 11 (24) oktober korsade 6 ryska infanteribataljoner, åtföljda av motsvarande artilleri och kavalleri, den persiska gränsen för att ockupera det revolutionära Tabriz. Telegrafkommunikationerna med staden hade för längesedan stängts av, Europas humana folk besparades behovet att steg för steg följa exakt hur tsarismens otyglade slödder genomförde två "kristna" nationers "harmoniska samarbete" mitt bland Tabriz' rykande ruiner....

Med hjälp av sitt mäktiga uppror över hela landet, och i synnerhet i Kaukasien, fick det ryska tsardömets proletariat Persien att kliva ut i det politiska livet. Men nu är det inte starkt nog att dra

* Ett folkvalt råd, mycket likt de ryska sovjeterna, som uppstod under den persiska revolutionen 1905-1909.

tillbaka den blodiga näve som har höjts ovan det persiska folkets huvud. Det enda Rysslands socialistiska arbetare kan göra är att skoningslöst brännmärka inte bara den tsaristiska slaktarens arbete, utan också de borgerliga partier som delar ansvaret för dennes brott.

”Lämna Tabriz!” Denna paroll måste ljuda i varenda fabrik och varje arbetarklubb, så att den sedan kan uttryckas från Dumans talarstol, så att alla kan höra den över hela landet och hela världen.

”Bort med tassarna från Balkan!” Tsarismen har inga rättigheter i Konstantinopel. Svarta havsflottan har inget i Marmarasjön eller Medelhavet att göra. Men folken kan själva lösa sina relationer, de kommer att göra det bättre och pålitligare utan att tsarismen lägger sig i med sina blodiga provokationer och rovgiriga intriger.

Må det ryska socialistiska proletariats röst tränga igenom den atmosfär av reaktionära giftångor som den borgerliga pressen har fyllt med sina chauvinistiska och lumpet krypande utandningar.

14 (27) oktober

Proletarij nr 38

1 (14) november 1908